

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 12 § i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården ändras.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering vill regeringen åtgärda bristen på social- och hälsovårdspersonal, eftersom den hotar tillgången till tjänster i välfärdssamhället. Detta kräver åtgärder på både kort och lång sikt. Tillräckligheten och tillgången i fråga om personalen kan förbättras genom att man stärker möjligheten för yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården att fokusera på arbete som motsvarar deras egen kompetens samt genom att arbetsfördelningen förtydligas och behörighetsvillkoren granskas.

Enligt lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården kan den som studerar för att bli socialarbetare och med godkänt resultat har avlagt ämnesstudierna och praktik i socialt arbete tillfälligt i högst ett år vara verksam i socialarbetaryrket. Den studerande ska arbeta under ledning och översyn av en utexaminerad socialarbetare. I propositionen föreslås det att lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården ändras så att rätt att tillfälligt vara verksam i en legitimerad socialarbetares uppgifter i högst ett år också ges den som inom ramen för en lämplig högskoleexamen inom det sociala området eller utöver en sådan examen har avlagt grundstudier, ämnesstudier och praktik i socialt arbete eller den som utöver lämplig högskoleexamen inom det sociala området och grundstudier och ämnesstudier i socialt arbete har tillräcklig praktisk erfarenhet och yrkesskicklighet. Syftet med propositionen är att säkerställa tillgången på personal inom socialvården och tillräckliga tjänster inom socialvården, såsom barnskyddet. Genom propositionen tryggas dessutom socialvårdsklienternas rätt till socialvård av god kvalitet. Samtidigt föreslås det att begreppen för att tillfälligt vara verksam som yrkesutbildad person inom socialvården preciseras så att bestämmelserna blir enhetligare och tydligare.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2025 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2025.

1 Specialmotivering

1.1 Lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården

12 §. *Rätt att tillfälligt vara verksam inom socialvården i en legitimerad yrkesutbildad persons yrke.* Den i paragrafen föreskrivna rätten att tillfälligt vara verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter är ett undantag från huvudregeln, enligt vilken en legitimerad yrkesutbildad persons yrke inom socialvården får utövas endast av en person som har vissa yrkeskvalifikationer och rätt till yrkesutövning. I förarbetena till lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården är syftet med bestämmelsen att ge studerande en möjlighet att skaffa sig kännedom om socialtjänstsystemet och få vägledning och respons på det de gör samt att förbättra deras yrkesfärdigheter inför framtida uppgifter som yrkesutbildade personer. Syftet med bestämmelsen är även att säkerställa att service inom socialvården kan ges i en situation när arbetstagare som uppfyller utbildningskraven inte finns att tillgå (RP 354/2014 rd, s. 34).

Social- och hälsovårdspersonalens tillräcklighet och tillgänglighet har försämrats kraftigt, vilket äventyrar tillgången och kvaliteten på social- och hälsovårdstjänster samt klient- och patientsäkerheten i välfärdssamhället. Det råder en allvarlig personalbrist i fråga om socialarbetare i välfärdsområdena, som är störst inom barnskyddet där nästan var femte tjänst för socialarbetare är otillsatt. Syftet med propositionen är att förbättra tillgången på personer som vikarierar för socialarbetare och på så sätt trygga tillräckliga och kvalitativa socialvårdstjänster samt tillgodose socialvårdsklienternas rätt till god socialvård. Genom den föreslagna ändringen stöds dessutom flexibiliteten i arbetsfördelningen för personalen inom socialvården samt klargörs tolknings- och tillämpningspraxis för 1 mom. genom närmare bestämmelser om vem som med stöd av lagen har rätt att tillfälligt vara verksam i en socialarbetares uppgifter (tolknings- och tillämpningspraxis för paragrafen beskrivs närmare i avsnitt 2.1.1.1).

Det föreslås att 1 mom. ändras så att utöver den som studerar för att bli socialarbetare har också den som har avlagt lämplig högskoleexamen inom det sociala området rätt att tillfälligt vara verksam i en socialarbetares uppgifter i högst ett år, om examen innefattar eller personen med godkänt resultat ytterligare har avlagt grundstudier, ämnesstudier och praktik i socialt arbete eller om personen

utöver lämplig högskoleexamen inom det sociala området och grundstudier och ämnesstudier i socialt arbete har tillräcklig praktisk erfarenhet och yrkesskicklighet. Den som tillfälligt är verksam i en socialarbetares uppgifter ska i enlighet med de gällande bestämmelserna arbeta under ledning och översyn av en legitimerad socialarbetare. Med lämplig högskoleexamen inom det sociala området enligt 1 mom. avses till exempel socionom YH-examen eller universitetsexamen som avlagts i huvudämnet samhällspolitik, socialpolitik, sociologi eller socialpsykologi. Utöver lämplig högskoleexamen ska personen med godkänt resultat ha avlagt grundstudierna, ämnesstudierna samt praktik i socialt arbete. De studiehelheter som krävs i 1 mom. kan avläggas vid ett öppet universitet eller som en del av en biämneshelhet för universitetsexamen. Målen för kunnandet inom grundstudierna och ämnesstudierna i socialt arbete som ordnas av universiteten motsvarar i huvudsak varandra, varför avlagda grundstudier och ämnesstudier i socialt arbete i regel ger likadana färdigheter oberoende av var studierna har avlagts.

Syftet med en period av praktiska studier där man övar yrkesfärdigheterna för socialt arbete i praktiken är att ge den studerande förståelse för det sociala arbetet i olika verksamhetsmiljöer samt att den studerande tillägnar sig och utvecklar färdigheter och sakkunnighet i klientarbetet inom det sociala arbetet. Studerande inom socialt arbete sätter sig in i socialarbetarens uppgifter och övar sig under ledning att vara verksam i socialarbetarens roll på något verksamhetsområde inom socialt arbete. När praktikdelen har genomförts har den studerande grundläggande färdigheter för att vara verksam i socialarbetaryrket samt kännedom om verksamhetsmiljön och expertisen i branschen. Med några undantag är det möjligt endast för dem som studerar för en examen i socialt arbete att avlägga praktik, varför det i paragrafen föreslås bestämmelser om en alternativ tillräcklig praktisk erfarenhet och yrkesskicklighet. Tillfälligt verksamma i en socialarbetares uppgifter har utöver de som studerar för yrket också sådana personer varit som länge arbetat huvudsakligen inom det sociala arbetet och som har för avsikt att börja studera för en examen i socialt arbete genom grundstudier och ämnesstudier som avlagts vid ett öppet universitet. Arbetsgivaren svarar för bedömningen av en högskoleexamens lämplighet samt av att den praktiska erfarenheten och yrkesskickligheten är tillräcklig. Arbetsgivaren ska sålunda i varje enskilt fall bedöma om personens utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet är tillräckliga för det kunnande som förutsätts för de arbetsuppgifter som ska anvisas personen.

Den som tillfälligt är verksam i en socialarbetares uppgifter ska i enlighet med de gällande bestämmelserna arbeta under ledning och översyn av en legitimerad socialarbetare. För alla som är tillfälligt verksamma i en socialarbetares uppgifter ska det skriftligen utses en legitimerad socialarbetare som handledare. Handledaren ska aktivt följa, leda och övervaka verksamhet som

utövas av den som tillfälligt är verksam i en socialarbetares uppgifter och utan dröjsmål ingripa i eventuella missförhållanden eller situationer där klientsäkerheten äventyras. Arbetsgivaren ansvarar alltså för att den som tillfälligt är verksam i en socialarbetares uppgifter uppfyller alla krav som föreskrivs i 1 mom. och att ledningen och övervakningen av den som är tillfälligt verksam i en socialarbetares uppgifter har ordnats och genomförts på ett ändamålsenligt sätt.

Arbetsgivaren ska också i fortsättningen säkerställa att det i första hand är en i lagen avsedd legitimerad socialarbetare som är verksam i en socialarbetares uppgifter. Rätten att tillfälligt vara verksam i en socialarbetares uppgifter gäller situationer där en person som studerar för att bli socialarbetare ska sätta sig in i socialservicesystemet innan personen får rätt till yrkesutövning eller situationer där någon legitimerad socialarbetare inte finns tillgänglig för en uppgift som socialarbetare. Rätten att tillfälligt vara verksam i en socialarbetares uppgifter är i överensstämmelse med formuleringen i paragrafen tillfällig, vilket förutsätter att arbetsgivaren till tjänsten eller uppgiften aktivt rekryterar en yrkesutbildad person inom socialvården som uppfyller utbildnings- och behörighetsvillkoren. Den i 1 mom. angivna maximitiden på ett år, under vilken personen får vara tillfälligt verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter, ändras inte. Syftet med maximitiden är å ena sidan att säkerställa att den som är tillfälligt verksam i en socialarbetares uppgifter får en tillräcklig möjlighet att sätta sig in i servicesystemet som en del av de studier som leder till ett yrke inom det sociala arbetet, å andra sidan att ge arbetsgivaren tillräckligt med tid för att för socialarbetarens uppgifter rekrytera en legitimerad socialarbetare som uppfyller utbildnings- och behörighetsvillkoren.

Den föreslagna ändringen inverkar inte på de krav och förutsättningar som gäller en legitimerad socialarbetares yrkesutövning. En legitimerad socialarbetare ansvarar för de uppgifter som det föreskrivs om i lagstiftningen om socialvårdstjänster samt lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården där det krävs en legitimerad socialarbetares behörighet. En legitimerad socialarbetare ansvarar också i fortsättningen till exempel för att i brådskande fall besluta om vård oberoende av egen vilja och om åtgärder i anslutning till det. Genom den föreslagna ändringen stöds arbetsfördelningen mellan yrkesutbildade personer inom socialvården på så sätt att de legitimerade socialarbetarna bättre än tidigare kan fokusera på uppgifter som motsvarar deras utbildning och kompetens, såsom att ansvara för beslut och åtgärder som på ett betydande sätt inverkar på en socialvårdsklients grundläggande fri- och rättigheter samt för ledningen och utvecklingen av det sociala arbetet. Den som tillfälligt är verksam i en socialarbetares uppgifter kan stödja en legitimerad socialarbetare till exempel genom att delta i bedömningen av klientens servicebehov och utarbetandet av en plan som arbetspar till den socialarbetare som ansvarar för klientens ärende

och tjänster. Likaså kan den som vikarierar en socialarbetare delta i bedömningen av servicebehovet hos en klient eller en familj som behöver särskilt stöd samt i utförandet av uppgifter som hänför sig till klientens ärende som arbetspar till den ansvariga socialarbetaren och under ledning och översyn av en legitimerad socialarbetare. För att garantera klientens rättsskydd ska arbetsgivaren se till att klienter inom socialvården har möjlighet att veta när en sådan i lagen avsedd legitimerad socialarbetare ansvarar för deras ärende som har rätt att självständigt utöva socialarbetaryrket och använda yrkesbeteckningen i fråga och när det är fråga om en studerande inom socialt arbete eller om en person som tillfälligt är verksam i en socialarbeters uppgifter i enlighet med vad som föreskrivs i 1 mom. i paragrafen.

Det föreslås dessutom att paragrafen ändras så att det i paragrafens rubrik i fortsättningen föreskrivs om rätt att tillfälligt vara verksam inom socialvården i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter. I 1–5 mom. i paragrafen föreslås samma ändring i begreppet, så att det i paragrafen hänvisas till att vara verksam i en yrkesutbildad persons uppgifter i stället för att vara verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons yrke. I lagstiftningen om yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården föreskrivs det om rätten att utöva ett reglerat yrke inom socialvården eller hälso- och sjukvården, som på ansökan beviljas av den behöriga myndigheten. Hänvisningen till att vara verksam i ett yrke är ändamålsenlig när det är fråga om en rätt som gäller utövande av ett reglerat yrke och som reserverats endast för personer som har en viss utbildning eller yrkeskompetens. I lagstiftningen om yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården används dock inkonsekvent begrepp som gäller rätten att tillfälligt sköta en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter. I lagen och förordningen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården hänvisas det till att sköta en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter. I lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården hänvisas det däremot till rätten att tillfälligt vara verksam inom socialvården i en legitimerad yrkesutbildad persons yrke, men i statsrådets förordning om yrkesutbildade personer inom socialvården används inkonsekvent att vara verksam i yrke och att vara verksam i uppgifter. Genom den föreslagna ändringen förenhetligas begreppen som gäller att vara tillfälligt verksam och en konsekvent användning av dem samt förtydligas den skillnad som hänför sig till en legitimerad yrkesutbildad persons rätt att utöva ett reglerat yrke och den rätt som möjliggörs i lagen att tillfälligt vara verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter.

Lag

om ändring av 12 § i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården (817/2015) rubriken för 12 § och 12 § 1–5 mom. som följer:

12 §

Rätt att tillfälligt vara verksam inom socialvården i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter

Den som studerar för att bli socialarbetare och med godkänt resultat har avlagt grundstudierna, ämnesstudierna samt praktik i socialt arbete kan tillfälligt i högst ett år vara verksam i en socialarbeters uppgifter. Rätt att tillfälligt vara verksam i en socialarbeters uppgifter i högst ett år har också den som har avlagt lämplig högskoleexamen inom det sociala området, om examen innefattar eller personen ytterligare med godkänt resultat har avlagt grundstudier, ämnesstudier och praktik i socialt arbete eller om personen utöver lämplig högskoleexamen inom det sociala området och grundstudier och ämnesstudier i socialt arbete har tillräcklig praktisk erfarenhet och yrkesskicklighet. Den som tillfälligt är verksam i en socialarbeters uppgifter ska arbeta under ledning och översyn av en legitimerad socialarbetare.

Den som studerar för att bli legitimerad yrkesutbildad person i ett annat yrke eller har avlagt en för det sociala området lämplig högskoleexamen och som har tillräcklig praktisk erfarenhet och yrkesskicklighet kan tillfälligt i högst ett år vara verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter.

I fråga om den som tillfälligt är verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter iakttas då i tillämpliga delar det som i denna lag föreskrivs om yrkesutbildade personer inom socialvården. Närmare bestämmelser om villkoren för att tillfälligt vara verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Den som tillfälligt är verksam i en socialarbetares uppgifter har inte samma rätt som socialarbetare att i brådskande fall besluta om vård oberoende av egen vilja och om åtgärder i anslutning till det.

Bestämmelser om rätten för den som avlagt examen utomlands att tillfälligt vara verksam i en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 20 .

Statsminister

Petteri Orpo

Social- och hälsovårdsminister Kaisa Juuso